Dimensiunea constituțională a delictelor de presă. Incompatibilitatea între dreptul libertății de exprimare şi incriminarea insultei şi calomniei*

Dan Drugă
Larisa Demeter

Introducere

Justiția constituțională este considerată o dimensiune imanentă a statului de drept sau chiar cea mai importantă consecință a statului de drept, în cadrul căreia controlul de constituționalitate „se valorizează ca principiu structural”[1]. Supremația normelor constituționale şi existența controlului constituționalității actelor normative, realizat de o autoritate jurisdicțională, au ca efect constituționalizarea dreptului. Constituționalizarea legii „nu înseamnă altceva decât cerința de legalitate a legii, în sensul ca legea să se adopte cu respectarea normelor constituționale, atât în spiritul, cât şi în litera lor”[2]. În acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 62 din 18 ianuarie 2007[3], prin care au fost declarate neconstituționale dispozițiile de abrogare ale normelor de incriminare a principalelor delicte realizabile prin presă – insulta şi calomnia – a readus în discuție în mediile jurnalistice, politice şi juridice un conflict clasic între două libertăți: *libertatea de exprimare* şi *demnitate*, înțeleasă ca element al vieții private. Întrucât Constituția nu stabileşte mijloacele juridice care să asigure ocrotirea adecvată, eficientă şi efectivă a acestor valori, controversa nu vizează atât existența unei optici diferite în legătură cu valoarea relațiilor sociale privitoare la apărarea demnității umane şi a drepturilor fundamentale ale omului, la libertatea de exprimare, la viața intimă, privată şi familială, la onoare sau la propria-i imagine, cât aprecierea diferită a mijloacelor potrivite pentru apărarea acestor valori şi asigurarea exercitării efective a acestor drepturi şi libertăți.

* O variantă preliminară a acestui capitol a fost publicată, cu titlul „Dimensiunea constituțională a delictelor de presă”, în *Sfera Politicii*, nr. 155, ianuarie 2011, pp. 59-65.

1 Ioan Leş, *Justiția constituțională*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1995, p. 95.

2 Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional şi instituții politice*, vol. II, Editura All Beck, Bucureşti, 2003, p. 67.

3 Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. I, pct. 56 din Legea nr. 278/2006 pentru modificarea şi completarea Codului penal, precum şi pentru modificarea şi completarea altor legi, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 601 din 12 iulie 2006, având următorul cuprins „Articolele 205, 206, 207 şi 236[1] se abrogă”.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

Examinând constituționalitatea abrogării art. 205, art. 206 şi 207 Cod penal[4] prin prisma reglementărilor libertății de exprimare în dreptul intern şi european, instanța de contencios constituțional concluzionează că nu există nicio incompatibilitate între principiul libertății de exprimare şi incriminarea insultei şi calomniei care să impună dezincriminarea acestor infracțiuni.

Considerentele deciziei Curții şi contraargumente

Curtea motivează necesitatea declarării neconstituționale a normelor care dezincriminau insulta şi calomnia cu argumentul existenței, în lipsa acestor mijloace penale de ocrotire a demnității, a unui inadmisibil vid de reglementare, contrar dispozițiilor constituționale. Adăugând la obiectul juridic special al infracțiunilor de insultă şi calomnie, pe lângă noțiunile prevăzute expres de textul de lege – onoare şi reputație – şi noțiunea de demnitate (opinie, de altfel, larg răspândită în doctrina penală), Curtea încearcă o concretizare, din punct de vedere juridic, a demnității. Demnitatea căpătă astfel un aspect concret, definit şi limitat, de aceeaşi natură cu onoarea şi reputația, conținut ce ar trebui protejat de o manieră generală prin mijloace de drept penal. Subiectul activ al infracțiunilor este necircumstanțiat, iar săvârşirea lor se poate produce direct, prin viu grai, prin texte publicate în presa scrisă sau prin mijloacele de comunicare audio-vizuală, însă, indiferent de modul în care sunt comise şi de calitatea persoanelor care le comit, faptele care formează conținutul acetor infracțiuni lezează grav personalitatea umană, demnitatea, onoarea şi reputația celor astfel agresați. În opinia Curții, valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional[5], iar înlăturarea mijloacelor dreptului penal ca instrumente de descurajare a săvârşirii acestor fapte ar conduce la reacția *de facto* a celor ofensați şi la conflicte permanente, de natură să facă imposibilă convieţuirea socială, care presupune respect față de fiecare membru al colectivității şi prețuirea în justă măsură a reputației fiecăruia. Se motivează, de asemenea, că recurgerea la procesul civil, întemeiată pe dispozițiile 998 Cod civil[6], care reglementează răspunderea patrimonială pentru prejudiciile produse prin fapte ilicite, nu constituie o protecție juridică adecvată, deoarece dezonoarea este prin natura sa ireparabilă, iar demnitatea umană nu poate fi evaluată în bani şi nici compensată prin foloase materiale.

[4] Dispozițiile abrogate nu pot fi repuse în vigoare prin declararea neconstituțională a normei de abrogare a acestor dispoziții, fără ca Parlamentul sau Guvernul, după caz, să adopte o nouă reglementare care să vizeze domeniul respectiv. În acelaşi sens s-a pronunțat recent Înalta Curte de Casație şi Justiție în Decizia nr. 8 din 18 octombrie 2010, ca urmare a admiterii recursului în interesul legii promovat cu privire la consecințele Deciziei CCR nr. 62/2007 de Procurorul General al României.

[5] Având în vedere importanța deosebită a valorilor ocrotite prin dispozițiile art. 205, art. 206 şi art. 207 Cod penal, Curtea Constituțională constată că abrogarea acestor texte şi dezincriminarea, pe această cale, a infracțiunilor de insultă şi calomnie contravine prevederilor art. 1 alin. (3) din Constituția României.

[6] Dispozițiile art. 998-999 din Codul civil prezintă cadrul general al răspunderii civile pentru daune materiale şi morale. Potrivit art. 998 Cod civil, „orice faptă a omului care cauzează altuia un prejudiciu obligă pe acela din a cărui greşeală s-a ocazionat, a-l repara". Nereglementarea explicită a răspunderii civile şi a sancțiunilor de această natură, aplicabile în cazul faptelor de insultă şi calomnie, nu înseamnă vid legislativ.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

După aproape 20 de ani de democrație postdecembristă, decizia Curții Constituționale nr. 62 din 18 octombrie 2007 a stârnit reacții dure din partea presei, ridicând o serie de probleme fundamentale privind raporturile dintre libertatea de exprimare şi demnitatea persoanei. Analizând esența argumentației Curții, constatăm că este inadmisibil ca instanța constituțională să confere prioritate demnității ca valoare supremă fără să o raporteze la celelalte valori supreme din art. 1 alin. (3) din Constituție[7]. Observăm o inversare a raporturilor firești dintre libertatea de exprimare, care este regula, şi limitele acesteia, care constituie excepția, în condițiile în care conținutul demntății nu poate fi determinat *a priori.* Curtea ignoră dificultățiile de apărare în cazul infracțiunilor de insultă şi calomnie săvârşite prin presă, susținând în mod eronat că delictele de presă ar trebui incriminate obligatoriu, ignorând astfel jurisprudența pertinentă în materie a Curții Europene a Drepturilor Omului. Invocând art. 30 alin. (8) din Constituție, care dispune, în teza finală, că „delictele de presă se stabilesc prin lege", Curtea deduce că legiuitorul nu ar putea elimina din legislație aceste delicte, confundând astfel sensul dispoziției amintite, de determinare a competenței exclusive a legiuitorului de a stabili delictele de presă, cu obligația legiuitorului de a le reglementa expres, oferind o protecție penală acestor valori[8]. Vom lua în discuție, în cele ce urmează, două aspecte. Este vorba, în primul rând, despre raportul dintre demnitatea umană şi libertatea de exprimare. În al doilea rând, ne propunem să analizăm chestiunea limitării libertății de exprimare şi a controlului de proporționalitate.

Raportul dintre demnitatea umană şi libertatea de exprimare. În mod cu totul inadmisibil, Curtea utilizează în mod exclusiv valoarea supremă a demnității în vederea limitării libertății de exprimare. Este cel puțin surprizătoare importanța particulară acordată demnității, ca element al vieții private, în detrimentul celorlalte valori supreme, precum drepturile şi libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității, dreptatea sau pluralismul politic, deşi Constituția nu stabileşte o ierarhie a acestora. În acest plan al valorilor supreme, preponderența acordată demnității poate duce la desconsiderarea altora la fel de importante şi, implicit, a conceptului de dreptate, care impune existența unui echilibru, a unui liant între toate aceste valori supreme, iar reactivarea normelor penale abrogate poate constitui o vătămare a drepturilor şi cetățenilor în sensul de valori supreme. Este de neconceput libera dezvoltare a personalității umane în lipsa garantării libertății de exprimare şi de comunicare a opiniilor şi informațiilor. Se observă, totodată, o tendință de definire generală, globală a demnității, conferindu-i-se un conținut mai puțin conjuctural, şi mai mult dominat de o viziune individualistă, ca punct de plecare în argumentarea necesității de protecție penală a acestei valori sociale. Sintagmele folosite de Curte – „respectul față de fiecare membru al colectivității", „pacea socială", „evitarea conflictelor permanente" – conturează de o manieră

[7] Art. 1 alin. (3) din Constituția României stipulează: „România este un stat de drept, democratic şi social, în care libertatea omului, drepturile şi libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea şi pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român şi idealurilor Revoluției din Decembrie 1989 şi sunt garantate".

[8] Politica statului poate avea diferite imperative şi priorități, în diferite perioade de timp, determinate de frecvența, gravitatea şi consecințele anumitor fapte anti-sociale. În raport cu acestea, legiuitorul stabileşte mijloacele juridice prin care se poate realiza protecția diferitelor relații sociale, inclusiv aprecierea gradului de pericol social al anumitor fapte, care trebuie combătute prin aplicarea unor sancțiuni penale.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

generală conținutul conceptului de demnitate, transformându-l, astfel încât acesta nu mai este o valoare supremă, un obiectiv constituțional în funcție de care sunt interpretate toate celelalte drepturi fundamentale, ci devine un concept juridic cu un conținut precis, chiar, am putea spune, un „drept la demnitate”[9] necesar a fi protejat prin mijloacele drastice ale dreptului penal. Această viziune personală a judecătorului ar putea legitima implicit soluția limitării oricărui drept fundamental în cazul unui conflict între demnitate, astfel înțeleasă, şi dreptul respectiv. Evident că o astfel de viziune nu rezultă din textul Constituției, care nu impune niciun fel de ierarhie, nici la nivelul valorilor supreme prevăzute de art. 1 alin. (3), nici la nivelul drepturilor fundamentale. Justificarea neconstituționalității normelor de abrogare prin referire exclusivă la demnitate ca valoare supremă, aşa cum o face Curtea în decizia analizată, pare astfel cel puțin curioasă.

Limitarea libertății de exprimare. Controlul de proporționalitate. Dreptul fundamental ce include demnitatea, onoarea şi reputația persoanei este consacrat în art. 26 din Constituție, însă instanța nu invocă în mod direct acest drept ca limitare a libertății de exprimare, ci face trimitere direct la art. 30 şi la limitele prevăzute de acesta[10]. Astfel, posibilul conflict între două libertăți teoretic egale se transformă automat într-un raport ierarhic între un principiu general, libertatea de exprimare, proclamat de art. 30 alin (1) şi o excepție de la acest principiu, o limitare, prevăzută de art. 30 alin (6). Ca orice excepție de la regulă, această limitare nu poate avea loc ori de câte ori libertatea de exprimare duce la atingerea libertății, onoarei, vieții particulare a persoanei sau a dreptului acesteia la propria imagine, ci numai cu respectarea regulilor generale impuse de art. 53 din Constituție[11], în primul rând cu respectarea regulii proporționalității. Evident că pot exista derogări de la principiul libertății de exprimare, acesta nefiind un drept absolut, însă aceste derogări trebuie să fie de strictă interpretare şi aplicare, în caz contrar excepția convertindu-se în regulă. Dacă nu s-ar realiza un control de proporționalitate impus de art. 53, principiul libertății de exprimare ar fi golit de conținut, acesta fiind limitat ori de câte ori ar exista formal o atingere adusă vreuneia dintre valorile menționate la art. 30 alin. (6). Acest control de proporționalitate ar fi cu atât mai necesar în cazurile când limitarea prevede sancțiuni drastice, aşa cum sunt cele de natură penală. Ori, în considerentele deciziei analizate, Curtea nu face nicio referire la acest mecanism de reglare a relației dintre dreptul fundamental şi excepțiile de

[9] Dan Claudiu Dănişor, Sebastian Rădulețu, „Competența Curții Constituționale. Insulta. Calomnia. Controlul normelor de abrogare”, în *Curierul Judiciar*, nr. 3/2007, Editura All Beck, Bucureşti, 2007, p. 14.

[10] Articolul 30, alin. (1), prevede că „Libertatea de exprimare a gândurilor, opiniilor sau a credințelor şi libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile”; alin. (2) stipulează că „Cenzura de orice fel este interzisă”, alin. (3) că „Libertatea presei implică şi libertatea de a înființa publicații”, iar alin. (4) că „Nici o publicație nu poate fi suprimată”.

[11] Articolul 53 din Constituție dispune că: (1) „Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege şi numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor şi a libertăților cetățenilor, desfăşurarea instrucției penale, prevenirea consecințelor unor calamități naturale...”; (2) „Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura tebuie să fie *proporțională* (subl.n., D.D., L.D.) cu situația care a determinat-o...”.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

la acesta. Se limitează doar să afirme că protecția demnității este una dintre limitele prevăzute de Constituție la libertatea de exprimare şi, ca atare, orice normă legală, chiar penală care tinde să apere această valoare este constituțională şi poate limita libertatea de exprimare. În această accepțiune, libertatea de exprimare devine un drept golit de conținut, susceptibil să fie limitat în nenumărate cazuri, întrucât art. 30 prevede, formal, o multitudine de limitări. Într-o altă ordine de idei, deşi instanța de contencios constituțional face trimitere la art. 10 alin. (2) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului[12], interpretează acest text într-o manieră originală, convertind simpla prevedere din textul Convenției a faptului că libertatea de exprimare poate fi limitată pentru protecția „reputației sau drepturilor altora" într-o justificare suficientă pentru aplicarea oricărei măsuri limitative. Or, Curtea Europeană reafirmă principiul liberei exprimări şi importanța acestuia într-o societate democratică ori de câte ori se află în prezența unei pretinse limitări a acestui drept, făcând totodată posibilă aplicarea regulii proporționalității.

Fără îndoială, interpretarea Convenției de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului este obligatorie pentru toate instanțele interne, deci implicit pentru Curtea Constituțională, iar ignorarea referințelor Curții şi neaplicarea regulii proporționalității într-un domeniu atât de delicat cum este limitarea prin norme de drept penal a libertății de exprimare creează premisele apariției pe viitor a unor cazuri de încălcare a Convenției. Dovadă în acest sens o constituie numeroasele condamnări recente ale statului român existente în jurisprudența CEDO tocmai pentru existența unor incompatibilități similare celei dintre principiul libertății de exprimare şi incriminarea insultei şi calomniei.

Conținutul şi limitele libertății de exprimare în reglementarea Convenției Europene a Drepturilor Omului

Curtea Europeană a statuat, încă de la prima sa hotărâre în acest domeniu, în cauza Handyside c/Royaume-Uni din 7 decembrie 1976[13], că libertatea de exprimare consacrată în parag. 1 al art. 10 constituie „unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una din condițiile primordiale ale progresului ei"[14]. Se arată în continuare că, sub rezerva paragrafului 2 al aceluiaşi text, libertatea de exprimare priveşte nu numai „informațiile" sau „ideile" apreciate favorabil sau considerate ca inofensive sau indiferente, dar şi pe cele care contrariază, şochează sau neliniştesc; aceasta este exigența pluralismului, a toleranței şi a spiritului de deschidere într-o societate democratică[15]. Se consideră că instanța europeană, prin deciziile sale, a evidențiat întotdeauna importanța crucială a libertății de exprimare, ca una dintre condițiile prealabile ale unei bune funcționări a democrației, iar din modalitatea de consacrare a acesteia în

[12] http://www.coe.ro/documente/Monitor%20Inf(2003)%203%20roumain.pdf.
[13] CEDH, 7 decembrie 1976, Seria A, nr. 24.
[14] Corneliu Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, Editura All Beck, București, 2005, p. 729.
[15] CEDH, 16 martie 2000, *Özgür Gündem c/Turquie,* Recueil 2000-III, 42-46; 6 mai 2003, *Appleby et autres c/Royaume-Uni*, Recueil 2003-VI, 39. citat în Bîrsan, *Convenția* , 729.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

art. 10 din Convenție rezultă o serie de excepții care impun o interpretare restrictivă şi un mod convingător de a opera restrângeri ale acestei valori fundamentale[16].

În opinia judecătorului Corneliu Bîrsan, problema cea mai delicată o constituie aceea de a găsi măsura echilibrului care trebuie să existe între exercițiul dreptului la liberă exprimare, pe de o parte, şi protecția intereselor sociale şi ale drepturilor individuale ce aparțin altor persoane, pe de altă parte. În opinia redactorilor Convenției, dreptul la libertatea de exprimare reprezintă o noțiune generică, deoarece el cuprinde, în sine, două libertăți. Prima dintre ele, exprimată *in terminis*, este libertatea de opinie; cea de-a doua cuprinde „libertatea de a primi sau a comunica informații sau idei fără ingerințe din partea autorităților publice şi fără limitări date de frontierele dintre state", toate aceste alcătuind sintetic *liberatea de informare*[17]. Libertatea de informare sau libertatea de comunicare (noțiune adesea utilizată tocmai pentru a evidenția relația dintre emițătorul unui mesaj şi receptorul acestuia) – consacrată ca al doilea element al libertății de exprimare – presupune nu numai libertatea de a difuza informații, ci şi luarea în considerare a libertății cititorului, auditoriului, publicului în general, de a primi informații în mod liber şi din diverse surse. Cu referire specială la presă, liberatea de informare este incompatibilă cu existența oricărui sistem de autorizare sau de cenzură prealabilă. Cum, însă, libertatea presupune responsabilitate, în viața socială nu există libertate dincolo de orice limite. Aceste limitări privesc protecția unor valori sociale şi a drepturilor şi reputației aparținând altor persoane, depăşirea acestora fiind de natură să angajeze răspunderea civilă, administrativă sau chiar penală.

Instanța europeană a subliniat mereu, în jurisprudența sa, că garanțiile acordate presei au o importanță cu totul deosebită, iar în cauza Lingens c/Autriche ea a precizat rolul presei astfel: „dacă presa nu trebuie să depăşească limitele pevăzute în special pentru protejarea reputației altuia, ei îi incumbă obligația de a comunica informații şi idei asupra problemelor dezbătute în arena politică, precum şi cele care privesc alte sectoare de interes public"[18]. Abordând domeniul mass-media, ca şi componentă a dreptului libertății de comunicare, instanța europeană a arătat în jurisprudența sa că lectura atentă a dispozițiilor art. 10 din Convenție permite să se constate că acest text nu interzice, prin el însuşi, orice restricție prealabilă publicării unei opinii sau informații. Dar, asemenea restricții impun un examen amănunțit din partea instanței europene, în special când este vorba de presă, deoarece „informația este un bun perisabil, iar întârzierea publicării ei, chiar şi pentru o scurtă perioadă de timp, riscă foarte mult să o priveze de orice valoare şi de orice interes"[19]. Într-o altă cauză, Curtea consacră buna-credință a ziaristului în relatarea unei probleme de interes general ca şi condiție imanentă a exercițiului libertății de exprimare, condiție care trebuie să fie subordonată garanției conferite de art. 10. Curtea a admis totuşi că libertatea de exprimare a ziariştilor presupune o posibilă doză de exagerare sau chiar de provocare privitoare la

[16] Bîrsan, *Convenția*, p. 729.
[17] Bîrsan, *Convenția*, p. 737.
[18] Bîrsan, *Convenția*, p. 743.
[19] CEDH, 26 noiembrie 1991, *Observer et Guardian c/Royaume-Uni*, Serie A, nr. 216, 60, citat în Bîrsan, *Convenția,* p. 744.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

judecățile de valoare pe care le formulează[20]. În decizia Curții din 28 septembrie 1999, pronunțată în cauza Dalban c/României, s-a statuat că „nu s-ar putea concepe ca un jurnalist să poată formula judecăți de valoare critice numai cu condiția de a putea să le demonstreze realitatea". Pe de altă parte, tot în jurisprudența Curții se arată că, chiar şi atunci când o declarație a unui ziarist constituie o judecată de valoare, o asemenea judecată făcută fără nicio bază factuală poate să apară ca excesivă şi, deci, să se situeze în afara protecției conferite de art. 10, al libertății de exprimare. Tot Curtea a statuat, cu valoare de principiu, că oricine, inclusiv un ziarist, exercită libertatea sa de expresie, îşi asumă „îndatoriri şi responsabilități" a căror întindere depinde de situația concretă în discuție şi de procedeul tehnic folosit.

Recunoscând fără nicio rezervă rolul esențial ce revine presei într-o societate democratică, jurisdicția europeană a subliniat că ziariştii nu ar putea, de regulă, să fie dispensați, prin protecția pe care le-o oferă art. 10 din Convenție, de obligația de a respecta legile penale de drept comun. Rămâne a determina însă dacă, în circumstanțele particulare ale unei cauze, *interesul informării publicului* poate trece înaintea îndatoririlor şi responsabilităților de care sunt ținuți reclamanții ziariști[2122].

Specificul infracțiunilor de insultă şi calomnie prin presă

Să plecăm, în dezbaterea acestei problematici, de la un scurt istoric al reglementării infracțiunilor prevăzute de art. 205 şi art. 206 din Codul penal. Infracțiunile contra demnității au făcut de-a lungul timpului obiectul unor reglementări diferite cuprinse în Codul penal. Astfel, Codul penal al României din 1968 stabileşte că insulta este acea faptă ce constă în atingerea adusă reputației unei persoane prin cuvinte, prin gesturi sau prin alte mijloace, ori prin expunere la batjocură, precum şi fapta prin care se atribuie unei persoane un defect, boală sau infirmitate, care chiar reale de ar fi, nu ar trebui relevate. Legiuitorul a prevăzut la acea dată, pentru săvârşirea infracțiunii de insultă, pedeapsa cu închisoarea de la o lună la trei luni sau amenda. Totodată, Codul penal din 1968 stabilea că acțiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, iar împăcarea părților înlătură răspunderea penală. Calomnia a fost definită ca afirmarea ori imputarea în public a unei fapte determinate privitoare la o persoană, care, dacă ar fi adevărată, ar expune acea persoană la o sancțiune penală, administrativă sau disciplinară, ori disprețului public, o definire similară cu cea prevăzută de Codul penal în vigoare astăzi. Textul din Codul penal de la 1968 evidențiază o pedepsire mai aspră a faptei decât cea actuală, pedeapsa prevăzută fiind de la trei luni la un an de închisoare sau amendă. Referitor la proba veritații, se prevedea că aceasta este admisibilă, dacă afirmarea sau imputarea a fost săvârşită pentru apărarea unui interes legitim, iar fapta cu privire la care s-a făcut proba veritații nu constituie infracțiunea de insultă sau calomnie.

[20] CEDH, 25 mai 1999, *Bladet Tromsř et Stensaac c/Norvège,* Recueil 1999-III, 63, citat în C. Bîrsan, *Convenția*, p. 744.
[21] C. Bîrsan, *Convenția*, p. 766.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

Modificările introduse prin Codul penal al României din 1973 nu se reflectă şi asupra reglementării acestor infracţiuni, legiuitorul păstrând atât modalitatea de definire a faptelor, cât şi pedepsele prevăzute pentru acestea. În plus, şi normele referitoare la proba veritații rămân în vigoare în aceeaşi formă. Odată cu intrarea în vigoare a Codul penal al României din 1997, legiuitorul operează modificări sensibile cu privire la cuantumul pedepselor. Astfel, art. 205 din Codul penal prevedea o pedeapsă de la o lună la doi ani de închisoare sau amendă pentru săvârşirea infracţiunii de insultă, în timp ce prin art. 206 din Codul penal se fixează o pedeapsă de la 3 luni la 3 ani de închisoare sau amendă pentru săvârşirea infracţiunii de calomnie. Totodată, legiuitorul inserează prevederea conform căreia afirmarea sau imputarea în public a unei fapte determinate, privitoare la o persoană, care, dacă ar fi adevărată ar expune acea persoană la o sancţiune penală, administrativă sau disciplinară ori disprețului public se poate săvârşi „prin orice mijloace".

Noi modificări ale acestor articole au fost introduse prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 56/2002, operându-se o nouă schimbare în cuantumul pedepselor. Astfel, s-a înlăturat pedeapsa cu închisoarea pentru săvârşirea infracţiunii prevăzute de art. 205 din Codul penal, aceasta urmând să fie sancţionată doar cu amenda penală, iar pentru săvârşirea infracţiunii de calomnie, pedeapsa a fost diminuată, ea constând în închisoare de la 2 luni la 2 ani sau amendă. Însă, prin Legea de aprobare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 58/2002, a fost înlăturată pedeapsa cu închisoarea şi pentru săvârşirea infracţiunii de calomnie, urmând ca aceasta să fie pedepsită cu amenda penală de la 2.500.000 lei la 130.000.000 lei. Trebuie menționat faptul că, de-a lungul timpului, dispozițiile Codului penal referitoare la infracțiunile contra demnității au fost atacate prin ridicarea în fața instanțelor a numeroase excepții de neconstituționalitate. Prin dispozițiile art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006 pentru modificarea şi completarea Codului penal, precum şi pentru modificarea şi completarea altor legi, prevederile articolelor 205, 206, 207 au fost abrogate. Ulterior, aceste prevederi ale Legii nr. 278/2006 au făcut obiectul unor excepții de neconstituționalitate, pe care Curtea Constituțională le-a soluționat prin Decizia nr. 62/2007. Astfel, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006, apreciind că abrogarea acestor texte de lege şi, implicit, dezincriminarea infracțiunilor la care se referă contravine dispozițiilor art. 1 alin. (3) din Constituția României, întrucât, „în absența ocrotirii juridice prevăzute de art. 205, 206, 207 din Codul penal, demnitatea, onoarea şi reputația persoanelor nu mai beneficiază de nicio altă formă de ocrotire juridică reală şi adecvată". Totodată, Curtea Constituțională a arătat că abrogarea art. 205, 206, 207 din Codul penal încalcă şi principiul liberului acces la justiție, prevăzut de art. 21 din Constituție, dreptul la un proces echitabil şi dreptul la un recurs efectiv, prevăzute de art. 5, art. 13 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăților Fundamentale, dar şi principiul egalității în drepturi, prevăzut de art. 16 din Constituție.

Trecând de această abordare istorică, ne propunem să explicităm, în continuare, de ce anume reincriminarea delictelor de presă implică o limitare a libertății acesteia. Susținem că, în mod eronat, Curtea, interpretând dispozițiile art. 30 alin. (8), potrivit căruia „delictele de presă se stabilesc prin lege", trage concluzia că stabilirea delictelor de presă ar constitui o normă constituțională şi că pedepsirea lor ar fi

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

obligatorie, ceea ce face imposibilă eliminarea lor din Constituție. Această interpretare este în mod vădit greşită, fiind ruptă din contextul general al art. 30 care, fiind o normă represivă (întrucât se referă la limitarea unui drept fundamental) trebuie interpretată în sens strict şi în mod sistematic. Or, conform ultimei reguli de interpretare menționată, sensul alin. (8) este acela că eventualele delicte de presă nu pot fi stabilite decât prin lege, nu prin act normativ infralegislativ, tocmai pentru a proteja mai bine libertatea de exprimare împotriva tendințelor autoritare ale puterii executive sau judecătoreşti, iar nu pentru a limita această libertate.

Plecând de la ipoteza că delictele de presă ar fi menite să pedepsească excesele exprimării prin mass-media în general, apreciem că referirea pe care o face Curtea Constituțională la textul de lege evocat mai sus vizează expres nu libertatea de exprimare în general, ci libertatea presei. Un alt argument în sprijinul interpretării eronate a art. 30 alin (8) este şi acela al inexistenței unei legi a presei, care să sancționeze expres delictele de presă. Este necesar, de asemenea, a fi subliniată o trăsătură esențială a acestor norme de incriminare: articolele 205-207 din Codul penal sunt mai restrictive deoarece pot determina încălcarea dreptului la liberă exprimare nu numai prin faptul că atrag răspunderea penală, ci şi prin faptul că apărarea ziariştilor acuzați de săvârşirea infracțiunii de insultă sau calomnie este foarte dificilă. Dificultatea apărării în materie face ca normele respective să constituie o puternică limitare a libertății presei. De altfel, condamnările României de până acum de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru violarea art. 10 din Convenție privesc în principal libertatea presei.

Specificul activității presei determină ca faptele imputate în cazul acestor infracțiuni să poată fi foarte uşor dovedite de partea vătămată, prin simpla depunere a articolului incriminat sau a înregistrării emisiunii respective. În principiu, în măsura în care era dovedită existența elementelor constitutive ale infracțiunii şi nu exista niciuna dintre cauzele prevăzute de lege pentru înlăturarea răspunderii penale, inculpatul nu se putea apăra decât făcând proba veridicității celor afirmate sau imputate, în condițiile articolului 207 din Codul penal, care constituie o „cauză de înlăturare a infracțiunii". Este cu atât mai dificil de realizat o apărare în cazul acestor infracțiuni cu cât este dominantă regula că sarcina probei este „răsturnată" în aceste cauze, inculpatul fiind cel care – în lipsa beneficiului prezumției de nevinovăție – are obligația de a-şi demonstra nevinovăția făcând proba veridicității. Având în vedere că proba veridicității nu era admisă decât în condiții particulare, pentru apărarea unui interes legitim, era dificilă construirea unei apărări eficiente de către inculpat în condițiile în care probarea unor astfel de infracțiuni nu punea probleme deosebite, mai ales când era vorba de presă. În consecință, existența normelor penale menționate, dublate de prevederea unor pedepse cu închisoarea pentru infracțiunea de calomnie, erau de natură să aducă o limitare puternică libertății de exprimare, existând posibilitatea ca ea să fie transformată din principiu în excepție.

Există şi alte elemente care îngreunează şi fac chiar imposibilă utilizarea acestui mijloc de apărare constituit de proba veridicității[23]. În primul rând, mai ales în cazul

[23] „Dacă proba veridicității a fost admisă şi făptuitorul a reuşit să dovedească că cele afirmate sau imputate corespund realității, fapta pe care a săvârşit-o nu constituie infracțiune" – Octavian Loghin, Tudorel Toader, *Drept penal român. Partea specială,* Editura Şansa, Bucureşti, 2001, p. 248.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

presei, este dificil pentru jurnalist să stabilească veridicitatea absolută a informațiilor care îi parvin, el neputând fi absolut sigur de adevărul lor, chiar în măsura verificării acestora din mai multe surse. În plus, în condițiile de existență a mijloacelor de informare de azi, când circulația informației este extrem de rapidă şi valoarea ei depinde de rapiditatea cu care este adusă la cunoştiința publicului, de multe ori nu există timpul necesar pentru ca jurnalistul să realizeze verificări detaliate înainte de publicare. Cum articolul 207 din Codul penal impune inculpatului ca de fiecare dată să dovedească în mod indubitabil că cele afirmate sau imputate sunt adevărate, proba veritații devine o adevărată *probatio diabolica*.

Concluzii

În concluzie, considerăm că o soluție a problemei ar putea consta într-o interpretare mai suplă a acestei norme penale de către instanțele de judecată atunci când este vorba de mijloacele de informare în masă, datorită condițiilor specifice de activitate a acestora şi rolului lor într-o societate democratică. Din această perspectivă ar trebui considerată ca suficientă dovedirea de către inculpat a faptului că, la data publicării, toate indiciile de care dispunea, potrivit deontologiei profesionale, conduceau la concluzia că faptele afirmate erau adevărate. Din perspectiva metodelor generale de interpretare a dreptului, o astfel de înțelegere este nu numai necesară, dar şi posibilă, mai ales că libertatea de exprimare presupune nu numai comunicarea unor fapte, a unor informații, ci şi formularea unor opinii, a unor judecăți de valoare. Pentru acestea din urmă, este inaplicabilă proba veritații, întrucât nu poți demonstra judiciar adevărul unei opinii, ci numai adevărul unei fapte afirmate[24]. Unul dintre argumentele Curții în favoarea neconstituționalității normelor de abrogare este acela că incriminări asemănătoare, chiar mai severe, se întâlnesc şi în alte țări europene. Este adevărat că, spre exemplu, în Franța, insulta şi calomnia sunt prevăzute ca infracțiuni într-o lege a presei din 1881, iar mijlocul de apărare este tot proba veritații. Însă jurisprudența liberală a instanțelor franceze, în considerarea rolului fundamental pe care îl are libertatea de exprimare, a creat şi un mijloc alternativ de apărare pentru ziarist, bazat pe buna-credință a acestuia. Această doctrină a bunei-credințe este în întregime o creație a judecătorului, în lipsa unui alt mijloc de apărare în afară de proba veritații care să fie conținut de normele penale referitoare la insultă şi calomnie. În România, însă, nu au fost create astfel de mijloace alternative de apărare, aşa încât reincriminarea insultei şi calomniei, în condițiile restrictive ale articolelor 205-207 din Codul penal ar putea genera alte violări ale dreptului la liberă exprimare[25].

[24] Curtea Europeană a Drepturilor Omului face în mod constant această distincție. De exemplu, în hotărârea din 8 iulie 1986, pronunțată în *cauza Lingens c. Austriei,* Curtea statuează: „Trebuie distins cu grijă între fapte şi judecăți de valoare. Dacă materialitatea primelor se poate dovedi, cele din urmă nu se pretează la o demonstrație a exactității lor (...)".

[25] Dănişor, Rădulețu, „Competența Curții", p. 21.

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)

Bibliografie

Bârsanu, Corneliu, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentarii pe articole, Editura All Beek, Bucureşti, 2005.

Dănişor, Dan Claudiu, Rădulețu, Sebastian, „Competența Curții Constituționale. Insulta. Calomnia. Controlul normelor de abrogare", în *Curierul Judiciar*, nr. 3/2007, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2007.

Leş, Ioan, *Justiția constituțională*, Bucureşti: Editura Lumina Lex, 1995.

Loghin, Octavian, Toader, Tudorel, *Drept penal român. Partea specială*, Editura Şansa, Bucureşti, 2001.

Muraru, Ioan, Tănăsescu, Elena Simina, *Drept constituțional şi instituții politice*, vol. II, Editura All Beck, Bucureşti, 2003.

http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339

http://www.coe.ro/

BDD-V321 © 2011 Institutul European
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:52:46 UTC)